

DUMNEZEU EXPERIMENTÂND CU „SUBSTANȚA” OMULUI

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 1 iulie 2022

În general, când utilizăm termenul de vocație, ne referim la o persoană care are o „chemare” pentru un anumit domeniu sau, într-o sintagmă mai populară, care este „făcută” pentru un anumit lucru. Dar cum adică cineva este făcut pentru x? Ni-l putem imagina pe Dumnezeu în zorii umanității, având un lot de plastilină la dispoziție și făurind indivizi, fiecare cu o vocație diferită. „Pentru Mihai voi utiliza plastilină verde. El va iubi natura și va vrea să se angajeze în activități privind conservarea biodiversității. Pentru Maria voi utiliza plastilină albă. De-a lungul vieții sale, ea se va gândi de multe ori la semenii săi și la cum ar putea să-i ajute. Va decide în final să se dedice profesiei de medic.” Așa cugeta Dumnezeu seren într-un exercițiu de *deus faber*, în timp ce asambla „substanța” din care Mihai și Maria urmau să fie făcuți, această substanță determinând tot parcursul actual al vieții lor.

Dacă substanța din care suntem făcuți este omogenă, atunci rezultă că suntem *din* ceva *pentru* ceva, întotdeauna existând o legătură strânsă între materialul din care ceva este compus și scopurile pentru care acesta ar putea fi utilizat. Nu putem construi un acvariu pentru pești dintr-un stejar. Revenind la exemplul nostru, Mihai și Maria au o vocație, iar aceasta este determinată încă de dinaintea existenței lor în lume. Dar dacă Dumnezeu, în timp ce crea umanitatea, a decis să dea frâu liber imaginației și să experimenteze cu bucățile de plastilină pe care le avea la îndemână? Dacă a decis că mâna lui Mihai va fi din plastilină verde, piciorul va fi albastru, capul roșu și urechile galbene? Presupunând că fiecare culoare corespunde anumitor abilități, atunci esența lui Mihai nu ar mai putea fi determinată de „substanța”¹ din care este făcut, iar probabil că vocația sa nu va mai fi decisă de dinainte de a veni pe lume, ci de combinația dintre aptitudinile sale și contextul lumesc contingent.

Dacă primul caz, în care substanța este omogenă, implică un anumit determinism în ceea ce privește vocația lui Mihai, el fiind literalmente făcut pentru a se dedica

activităților privind conservarea mediului înconjurător, cel de-al doilea pare să lase mult mai mult loc pentru libertatea de alegere a acestuia, libertate care se actualizează în existența sa contingentă.

Cred că cel mai interesant punct privitor la cele două scenarii vizează modul în care știm că suntem „făcuți” pentru ceva sau că avem o vocație. Presupunând primul scenariu, vocația care se concretizează prin intermediul existenței în lume pare ceva aproape magic, supranatural și care se impune asupra noastră dintr-o existență de undeva de dincolo de această lume. În acest caz, procesul descoperirii vocației pleacă nu numai de la o intuiție foarte puternică, dar se și bazează pe o formă de esențialism. Dacă esența mea este x , iar esența mea a fost stabilită încă de dinainte de existența mea de către un creator, atunci există ceva în x care impune (aproape) cu necesitate ca x să se actualizeze și să ia denumirea de vocație.

De cealaltă parte, avem experimentarea lui Dumnezeu cu plastilina de diferite culori, care rezultă în faptul că Mihai, spre exemplu, nu are o anumită esență, ci doar aptitudini, care, în mod evident, vor contribui la actualizarea vocației sale în lume, însă într-un grad mult mai mic de determinare. Cu alte cuvinte, Mihai este doar făcut *din* ceva, dar acea determinare a lui *pentru* dispăre. În această situație, nu mai putem vorbi de vocație, dacă prin vocație înțelegem ceva care se impune cu feroare asupra noastră și față de care manifestăm o pasiune ce pare că provine dintr-o altă lume. Dacă înțelegem însă prin vocație o combinație între *datum*-urile noastre ontologice, contextul contingent în care se desfășoară viața și capacitatea individului de a decide ce abilități va cultiva și în ce măsură, atunci vom înțelege acel a fi făcut *pentru* ceva ca un proces immanent de actualizare a sinelui de care *sinele*, iar nu Dumnezeu, este responsabil. O astfel de înțelegere mi se pare că valorizează calitățile și capacitățile umane de a-și asuma responsabilitatea pentru propria vocație mult mai mult decât a lăsa explicația vocației pe seama unui proces supranatural și ușor ambiguu, fără a respinge totodată contribuția originară a lui Dumnezeu care experimentează cu plastilina.

Dar dacă vocația nu este ceva ce se bazează pe o esență a omului, atunci înseamnă că nu există nici anumite *domenii* în care vocația poate fi exercitată. În articolul său, *Ce mai putem spune azi despre vocație?*, Andrei Poganu a ridicat această problemă, părănd să sugereze faptul că, în lipsa unui fundament normativ de ordin divin care constituie sensul însuși al vocației, adică în lipsa lui Dumnezeu care experimentează în mod tradițional cu plastilina, (dacă prin tradițional înțelegem că nu realizează combinații avantgardiste), putem cădea foarte ușor într-un *relativism vocațional*. Astfel, totul poate fi etichetat drept vocație, nemaiputând să discriminăm între ceea ce reprezintă o *vocație veritabilă* și o *pseudovocație*.

Trăim într-un context în care ideea conform căreia sensul lumii imanente decurge din existența unei dimensiuni transcendente nu mai are aceeași forță normativă. Dar cred că

asta nu împiedică posibilitatea de a găsi un sens în existența imanentă, un sens despre care se poate spune, totuși, că este obiectiv. Această cale cred că permite o revalorizare a lumii, care este fundamentală. Cu condiția de a extinde domeniul de utilizare al termenului de vocație, fără însă a-l face aplicabil la orice, cred că sensul pe care se fundamentează posibilitatea de a spune că un anumit domeniu este demn de a fi denumit vocație izvorăște din faptul că lumea are o constituție intersubiectivă, o structură socială interconectată, de care nu ne putem debarasa. Toate interacțiunile umane zilnice contribuie la constituția lumii în care trăim așa cum o știm și creează o structură obiectivă a lumii, în ciuda faptului că relațiile individuale pornesc de la subiectivitatea fiecărui individ. Este obiectivă pentru că nu avem control individual asupra fiecărei relații ce se desfășoară, iar astfel există ceva ce scapă cu necesitate capacității noastre de acțiune, fără a fi vorba de ceva magic.

Dacă sensul depinde de structura obiectivă a lumii și de funcționarea sa într-un anumit fel, cred că domeniile pe care le consideram în trecut potrivite pentru a fi încadrate ca vocație pot fi în continuare caracterizate ca atare: scriitor, medic, profesor, artist, politician etc. Dar cred că pot fi adăugate și profesii de tipul bancher, antreprenor, manager, inginer de software etc. Cred că putem considera aceste profesii ca domenii ale vocației în baza faptului că au un sens pentru funcționarea lumii. Societatea noastră este una tehnologică, iar asta este un fapt. Astfel, nu putem să refuzăm anumitor profesii denumirea de vocație doar pentru că nu corespund definiției standard a vocației. Un inginer software are o contribuție esențială la societate și la viața oamenilor, pentru că societatea noastră este una indispensabil ancorată în tehnologie. Faptul că există persoane care se îngrijesc ca dispozitivele noastre electronice să funcționeze optimal este important. Nu sunt sigură că un scriitor contemporan ar reveni la redactarea manuală a manuscrisului cărții sale, computerul fiind preferabil din multe puncte de vedere.

Cu toate acestea, nu cred că toate ocupațiile de astăzi pot fi demne de a fi numite vocație. Despre un *SEO writer*, un *marketer* sau un *influencer* cu greu s-ar putea spune că își urmărește vocația. Motivul pentru care cred asta este, conform definiției pe care am oferit-o pentru ceea ce constituie sensul într-o societate care s-a îndepărtat de divin, că meseriile de acest tip nu cred că servesc îndeplinirii unor nevoie fundamentale ale societății, acestea oferind numai aparența acestui lucru. Făcând un experiment de gândire, nu știu dacă o societate în care nu există aceste ocupații ar fi una mai dezagreabilă sau căreia i-ar lipsi ceva fundamental. Pe scurt, critica mea față de astfel de ocupații este că nu servesc în mod veritabil îmbunătățirii vieții oamenilor, ci doar supraviețuirii și perpetuării anumitor forme de business care sunt deconectate de existența reală. Dar, bineînțeles, există posibilitatea să mă înșel.

Să revenim însă la scenariul imaginat pe care l-am prezentat la începutul acestui articol, la Dumnezeu și plastilina sa. Cred că dacă Dumnezeu a experimentat într-adevăr cu

plastilina, nu s-a gândit nicio clipă câtă bătaie de cap le va da oamenilor în a determina ce înseamnă cu adevărat a avea vocație. Probabil că nici chiar El nu știe, iar acum, contemplând la propria-i creație, privește amuzat spectacolul oamenilor care încearcă din răspuțeri să deslușească cele mai fine nuanțe conceptuale. La început a fost experimentul.

Note de subsol

1. Aleg să simplific problema filozofică și să consider că o culoare diferită indică o schimbare în structura efectivă a substanței. ↑

Imagine: Unsplash